

De heilzame mechanismen van sociaal kapitaal

Sociaal appeltje voor de dorst

Sociaal kapitaal en gezondheid Wetenschappers hebben de mond vol van het heilzame effect van sociaal kapitaal. Antony Morgan van het Britse National Institute for Health and Clinical Excellence (NICE) pleit voor een pragmatische aanpak.

Tekst Eric Bracke | Foto's Jan Locus

Als je over sociaal kapitaal beschikt, heb je vertrouwen in de mensen rond jou, ben je sneller geneigd tot samenwerking en sta je open voor hulp van buitenaf. Je maakt deel uit van formele en informele netwerken en een belangrijk deel van je

Om een betere dialoog te hebben tussen zorgdeskundigen en lokale bewoners, moet je weten hoe je buurten macht kan geven.

relaties wordt gekenmerkt door wederkerigheid. De gelukkige bezitters van sociaal kapitaal doen het goed en effenen in de samenleving het pad

voor wie geen of weinig sociaal kapitaal heeft. Die positieve effecten leiden tot meer overheids-

aandacht voor sociale cohesie. Het is echter niet helemaal duidelijk hoe sociaal kapitaal de negatieve gezondheidseffecten van economische of psychologische deprivatie tegengaat.

SOCIAAL KAPITAAL MAAKT GEZOND...

Sociaal kapitaal is moeilijk te beschrijven en te meten. Op de studiedag *Sociaal kapitaal: van kapitaal belang voor gezondheid?* van het Steunpunt Welzijn Volksgezondheid en Gezin (WVG) in Gent stelde Antony Morgan dat de complexiteit van sociaal kapitaal geen argument mag zijn om bij de pakken te blijven zitten. Morgan gebruikt het concept sociaal kapitaal bij onderzoek naar sociale maatregelen die een impact hebben op de gezondheid. Hij pleit voor een positieve, pragmatische aanpak en hecht veel belang aan betrokkenheid van buurtbewoners en jongeren. Onderzoek wees uit dat met het niveau van betrokkenheid – van informeren, consulteren tot medebeheer en delegeren van de controle aan buurtbewoners – de efficiëntie van de aanpak stijgt.

We vragen Morgan na zijn toespraak waarom hij zo hamert op buurtengagement in het gezondheidsbeleid? “Omdat het een opportuniteit is voor zowel individuen als buurten om meer autonome controle op hun gezondheid uit te oefenen”, antwoordt hij. “Mensen die het gevoel hebben zaken te kunnen beïnvloeden, vinden makkelijker informatie die toegang tot de gezondheidszorg geeft. In Engeland is de medische zorg hiërarchisch georganiseerd. De relatie met patiënten in de ziekenhuizen is gemedicaliseerd en lijkt ervan uit te gaan dat gewone mensen niet weten wat goed voor ze is. Maar de overheid legt wel de nadruk op betrokkenheid. Dat is een goede houding. Lokale betrokkenheid is niet alleen een kwestie van wetenschap. Respect hebben voor het oordeel en de kennis van lokale mensen is een waarde die we in Engeland traditioneel koesteren. Om een betere dialoog te hebben tussen zorgdes-

Antony Morgan (NICE): “Mensen die het gevoel hebben zaken te kunnen beïnvloeden, vinden makkelijker informatie die toegang geeft tot de gezondheidszorg.”

kundigen en lokale bewoners, moet je dus weten hoe je buurten macht kan geven. Al leveren deskundigen in organisaties meestal niet graag macht in.”

“Wetenschappers mogen vooral niet vergeten dat ze het concept sociaal kapitaal moeten gebruiken om mensen een betere toegang tot de zorg te geven en hun kansen op gezondheid te verhogen. Te vaak verliezen we ons in theoretische kwesties als het over het potentieel van sociaal kapitaal en gezondheidszorg gaat.”

...MAAR HOE?

Ook in Vlaanderen was het onderzoek tot dusver veeleer descriptief. Volgens professor Lea Maes (UGent) van het Steunpunt WVG is het duidelijk wat het lopende onderzoek beoogt: “We willen achterhalen via welke mechanismen sociaal kapitaal effect heeft op de gezondheid. Omdat dit ook de weg wijst naar mogelijke interventies. Daarom willen we sociaal kapitaal zowel op het individuele als collectieve niveau meten. Het gaat om verschillende effecten die langs verschillende wegen een impact hebben op de gezondheid. Meten op het collectieve niveau stelt nog een methodologisch probleem, maar toch willen we het meenemen om verklaringen te vinden. We willen ook weten of omgevingsfactoren een invloed hebben op het traject dat mensen afleggen in de zorg. Er zijn bijvoorbeeld tal van instanties die snel defecten opsporen bij pasgeborenen,

Lea Maes (UGent): “Mensen uit een lagere sociale klasse vinden niet altijd de juiste gezondheidsinstanties. Dan is linking social capital in het zorgaanbod vereist.”

Sara Willems (UGent): “Armoedebestrijding, inkomensherverdeling en een goed gezondheidszorgsysteem zijn nog altijd doeltreffender.”

maar mensen uit een lagere sociale klasse vinden die instanties niet. Daar is sociaal kapitaal vereist om de weg te vinden in het zorgaanbod. We zouden dat kunnen stimuleren.”

Een voorbeeld daarbij geeft Sara Willems van de Vakgroep Huisartsgeneeskunde en Eerstelijnsgezondheidszorg van de Universiteit Gent. Zij is bij het Steunpunt WVG verantwoordelijk voor de uitbouw van ambitieuzer onderzoek naar het verband tussen sociaal kapitaal, gezondheid en gezondheidszorgtrajecten. Willems: “Neem een wijkgezondheidscentrum waar mensen samen leren om gezond te koken. Het is een eerste stap. Ze leren het centrum kennen en ontmoeten er de hulpverleners en de maatschappelijk werkers. Dat kan een bron zijn van sociaal kapitaal waardoor ze later sneller een beroep zullen doen op hulpverlening.” Maes geeft toe dat het populaire discours rond sociaal kapitaal ook politiek kan worden misbruikt. “Sommige buitenlandse politici willen de aandacht afleiden van de structurele oorzaken van ongelijkheid. Meer individueel engagement en verantwoordelijkheid voor de buurt was de voorbije jaren niet toevallig het credo in de Verenigde Staten.”

Willems vult aan: “Terwijl buiten kijf staat dat armoedebestrijding, inkomensherverdeling en een goed gezondheidszorgsysteem op macroniveau nog altijd het meest doeltreffend is.”

- ▶ De onderzoekers van Steunpunt WVG zijn OCMW's en CAW's dankbaar voor de gegevens. Ze hopen dat nog meer OCMW's en CAW's hun medewerking verlenen aan het onderzoek.
- ▶ www.steunpuntwvg.be
- ▶ Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum